

Kruszyna zwyczajna *Frangula alnus*

11. Naparstnica zwyczajna *Digitalis grandiflora*

To okazała roślina osiągnąca do 130 cm wysokości, reprezentująca rodzinę trędownikowatych *Scrophulariaceae*. Jej liście są gładkie i zazwyczaj nagie. Kwiatostan dekoracyjny składający się z kilkudziesięciu szeroko-dzwonkowatych, żółtych, brunatno żyłkowanych kwiatów. Kwitnie w czerwcu i lipcu. Naparstnica zwyczajna rośnie w widnych lasach i ich skrajach, zaroślach i porębach. W województwie opolskim naparstnica zwyczajna notowana była stosunkowo często na całym obszarze województwa. Obecnie jej stanowiska ograniczone są do kwaśnych dąbrów, lasów liściastych i borów mieszanych południowej (Góry Opawskie) i środkowo-wschodniej części regionu (lasy Stobrawsko-Turawskie). Na terenie gminy Chrzastowice naparstnica zwyczajna występuje nielicznie w zaroślach na północ od Dębskiej Kuźni.

Naparstnica zwyczajna *Digitalis grandiflora*

12. Pierwiosnek lekarski *Primula veris*

To niewielka bylina dochodząca do 10-30 cm wysokości, reprezentująca rodzinę pierwiosnkowatych *Primulaceae*. Liście o silnie zaznaczonej nerwacji są spodem cienko owłosione. Kwiaty są złocistożółte z 5 pomarańczowymi plamkami w gardzieli o rozdęty, dzwonkowaty kielichu. Kwitnie od marca do czerwca. Pierwiosnek lekarski rośnie na murawach, w zaroślach, widnych lasach i ich skrajach przeważnie na podłożu wapiennym. W województwie opolskim pierwiosnek lekarski podawany był z całego obszaru regionu. Obecnie występuje znacznie rzadziej niemal wyłącznie w granicach wapiennego masywu Chełmu. Kilka osobników tego gatunku stwierdzono na nasypie kolejowym koło stacji PKP w Chrzastowicach.

Pierwiosnek lekarski *Primula veris*

13. Porzeczka czarna *Ribes nigrum*

Jest to krzew z rodziny agrestowatych *Grossulariaceae*, wydzielający charakterystyczną, intensywną woń. Liście porzeczki są duże, 3-5 klapowe, spodem pokryte siedzącymi, żółtymi gruczołami. Obupłciowe kwiaty, pojawiające się od kwietnia do czerwca, są dzwonkowate, zebrane w zwisłe, wielokwiatowe grona. Owocem jest czarna jagoda. Porzeczka czarna spotykana jest stosunkowo rzadko w wilgotnych lasach liściastych i zaroślach, zwłaszcza nadrzecznych. Wg Matuszkiewicza (2001) jest gatunkiem charakterystycznym dla klasy *Alnetea glutinosae* oraz dla zespołu olsu porzeczkowego *Ribeso nigri-Alnetum*. W województwie opolskim porzeczka czarna występuje stosunkowo często w wilgotnych lasach liściastych, przede wszystkim olsach w rozproszeniu na terenie całego regionu. Na terenie gminy Chrzastowice porzeczka czarna występuje nielicznie w lasach łągowych na południowy zachód od Lędzin, na południe od Falmirowic, na południowy wschód od Dębskiej Kuźni oraz na północ i północny zachód od Chrzastowic.

Porzeczka czarna *Ribes nigrum*

14. Przyłaszczka pospolita *Hepatica nobilis*

To wcześnie kwitnąca, dekoracyjna bylina reprezentująca rodzinę jaskrowatych *Ranunculaceae*. Osiąga wysokość do 20 cm i pokryta jest miękkimi włoskami. Licie częściowo zimozielone są 3-klapowe, całobrzegie, od spodu purpurowe. Kwiaty niebieskie rozwijają się od marca do maja. Przyłaszczka rośnie w lasach liściastych, przeważnie bukowych, a także zaroślach, szczególnie na podłożu wapiennym. Matuszkiewicz (2001) uznaje ją za gatunek charakterystyczny klasy mezo- i eutroficznych lasów liściastych *Quercus-Fagetea*. W województwie opolskim przyłaszczka jest gatunkiem stosunkowo częstym, szczególnie w lasach liściastych środkowej i południowej części regionu. Wyraźnie preferuje lasy bukowe na podłożu wapiennym.

Przyłaszczka pospolita w gminie Chrzastowice występuje w lasach liściastych na południowy wschód od Dębskiej Kuźni oraz na południowy wschód i południe od Falmirowic.

Przylaszczka pospolita *Hepatica nobilis*

15. Przytulia wonna *Galium odoratum*

To wieloletnia roślina z rodziny marzanowatych *Rubiaceae*, występująca dosyć licznie w lasach łągowych i grądowych oraz w buczynach. Preferuje gleby żyzne, głębokie, gliniaste. Wg Matuszkiewicza (2001) jest to gatunek charakterystyczny dla rzędu *Fagetalia sylvaticae*, obejmującego mezo- i eutroficzne lasy liściaste zachodniej, środkowej i częściowo wschodniej Europy. W województwie opolskim przytulia wonna występuje stosunkowo często w lasach liściastych, w tym przede wszystkim bukowych w środkowo-wschodniej i południowej części regionu.

Przytulia wonna na terenie gminy Chrzastowice występuje nielicznie na południe od Falmirowic i na południowy wschód od Dębskiej Kuźni.

Przytulia wonna *Galium odoratum*

16. Buławnik mieczolistny *Cephalanthera longifolia*

To gatunek z rodziny storczykowatych *Orchidaceae* spotykany w różnego typu lasach liściastych i zaroślach, w miejscach cienistych. Licie ma podługowato-lancetowate, stosunkowo sztywne. Kwiatostan luźny złożony z 3-25 białych kwiatów. Kwitnie w maju i czerwcu. Wg Matuszkiewicza (2001) buławnik mieczolistny jest gatunkiem charakterystycznym dla ciepłolubnych buczyn storczykowych podzwiązku *Cephalanthero-Fagenion*. Na terenie województwa opolskiego buławnik mieczolistny występuje rzadko w środkowej i południowej części regionu. Szczególnie obfite są jego stanowiska w Górach Opawskich w rejonie Obszaru Chronionego Krajobrazu Mokre-Lewice.

Na terenie gminy Chrzastowice stwierdzono nieliczne jego stanowisko na południowy zachód od Falmirowic.

Bulawnik mieczolistny *Cephalanthera longifolia*

17. Długosz królewski *Osmunda regalis*

To okazała paproć osiągająca do 2 m wysokości z dekoracyjnymi, podwójniepierzastymi liśćmi. W części dolnej są one zielone, w górnej podczas dojrzewania zarodników brązowe. Zarodnikuje w maju. Długosz królewski występuje w Polsce bardzo rzadko, głównie na niżu na torfowiskach niskich i w zabagnionych lasach olszowych. Na Opolszczyźnie jego stanowiska związane są z wilgotnymi i bagiennymi borami, gdzie występuje najczęściej w sąsiedztwie rowów melioracyjnych. Wg Matuszkiewicza (2001) jest gatunkiem charakterystycznym olszyn ze związku *Alnion glutinosae*.

Na terenie gminy Chrzastowice gatunek ten występuje nielicznie na skraju drogi leśnej między Lędzinami i Suchym Borem.

Długosz królewski *Osmunda regalis*

18. Gnieźnik leśny *Neottia nidus-avis*

Jest to żółtobrunatna, saprofityczna roślina wieloletnia wysokości 20-50 cm, o gniazdowato ułożonych mięsistych korzeniach i liściach zredukowanych do łusek. Należy ona do rodziny storczykowatych *Orchidaceae*. Kwiaty o miodowym zapachu tworzą wielokwiatowe grono, w dole luźne, w górze gęste. Gnieźnik leśny spotykany jest pojedynczo w cienistych lasach dębowo-bukowych i w zaroślach. To gatunek charakterystyczny dla rzędu *Fagetalia sylvaticae* (Matuszkiewicz 2001). W województwie opolskim gnieźnik leśny występuje stosunkowo rzadko w różnego rodzaju lasach liściastych i zaroślach w środkowej i północnej części regionu. Na terenie gminy Chrzastowice stanowisko gnieźnika leśnego zostało stwierdzone w lesie liściastym między Dąbrowicami a Dańcem.

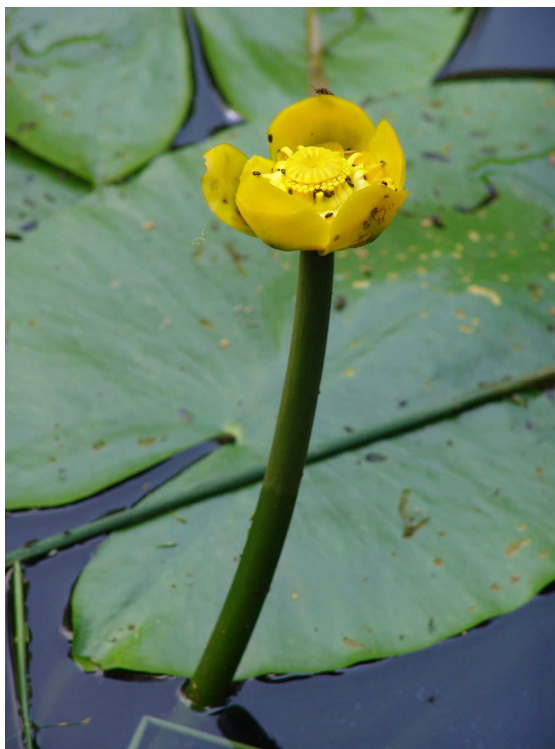

Gnieźnik leśny *Neottia nidus-avis*

19. Grąźel żółty *Nuphar lutea*

Jest to wieloletnia roślina wodna z rodziny grzybieniovatych *Nymphaeaceae*. Grąźel żółty jest składnikiem jezior, stawów i starorzeczy. Występuje na obszarze całego kraju. Wg Matuszkiewicza (2001) jest to gatunek charakterystyczny dla związku *Nymphaeion*, w skład którego wchodzi zbiorowiska makrohydrofitów z reguły zakorzenione, z przewagą form o liściach pływających na powierzchni oraz zespołu "lili wodnych" *Nupharo-Nymphaeetum albae*. Na obszarze województwa opolskiego grąźel żółty występuje dosyć pospolicie w eutroficznych zbiornikach wodnych. Szczególnie często można go spotkać w starorzeczach Odry i Nysy Kłodzkiej. W gminie Chrzastowice jedno nieliczne stanowisko grąźela żółtego zostało stwierdzone w Jemielnicy między Chrzastowicami i Dębską Kuźnią.

Grażel żółty *Nuphar lutea*

20. Kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*

To wieloletni storczyk leśny z rodziny *Orchidaceae*, spotykany najczęściej na skrajach dróg, rzadziej w różnego rodzaju lasach oraz w zaroślach. Gatunek ten jest charakterystyczny dla klasy *Quercus-Fagetum* tj. mezo- i eutroficznych, europejskich lasów liściastych, a także dla podzwiązku ciepłolubnych buczyn "storczykowych" *Cephalanthero-Fagenion* (Matuszkiewicz 2001). Występuje na całym obszarze kraju. Na terenie Śląska Opolskiego kruszczyk szerokolistny występuje stosunkowo często w lasach i borach niemal wszystkich większych kompleksów leśnych. Stanowiska kruszczyka szerokolistnego na terenie gminy Chrzastowice znajdują się na południowy wschód od Falmirowic, na południe od Chrzastowic, na północ i południowy wschód od Dębskiej Kuźni, na południe od Suchego Boru, na zachód od Niwek oraz na południowy zachód od Lędzin.

Kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*

21. Kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*

To bylina z rodziny storczykowatych *Orchidaceae*, spotykana jeszcze stosunkowo często na wilgotnych łąkach na niżu i w niższych położeniach górskich. Dostyć gęsty, walcowaty kwiatostan składa się z 10-50 jasnoróżowych do ciemnopurpurowych kwiatów. Licie o kształcie owalnym lub lancetowatym, zwykle plamiste, największą szerokość osiągają w połowie. Kwitnie w maju i czerwcu. Gatunek ten jest charakterystyczny dla zespołu częściowo zabagnionych, mokrych łąk *Juncetum subnodulosi* (Matuszkiewicz 2001). W województwie opolskim kukułka szerokolistna jest jednym z najpospolitszych storczykowatych. Rośnie w rozproszeniu na obszarze całego województwa na różnego rodzaju wilgotnych łąkach. Szczególnie często jest spotykana na łąkach w dolinie Małej Panwi i Stobrawy. W obszarze gminy Chrzastowice stwierdzono dostyć liczne występowanie kukułki szerokolistnej na podmokłych łąkach i torfowiskach w Chrzastowicach, na południowy wschód od Dębskiej Kuźni, między Dąbrowicami i Dańcem oraz na południe i północny wschód od Dańca.

Kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*

22. Lilia złotogłów *Lilium martagon*

To efektowna bylina z rodziny liliowatych *Liliaceae* spotykana w zarolach, lasach, zwłaszcza bukowych oraz na zrębach. To gatunek częsty w Sudetach i Karpatach, bardzo rzadki natomiast na niżu. Bylina ta uważana jest za charakterystyczną dla rzędu *Fagetalia sylvaticae* - mezo- i eutroficznych lasów liściastych zachodniej, środkowej i częściowo wschodniej Europy (Matuszkiewicz 2001). Lilia złotogłów osiąga północny kres zasięgu w Polsce (Szafer i in. 1988). W województwie opolskim lilia złotogłów jest gatunkiem stosunkowo częstym, szczególnie w lasach liściastych południowej części regionu, np. w Górach Opawskich i na Płaskowyżu Głubczyckim. Jej stanowiska nie są jednak liczne, a efektowne kwiaty są często zrywane przez ludzi. W granicach gminy Chrzastowice stanowiska lilii złotogłów znajdują się w okolicach Niwek oraz między Dębską Kuźnią i Niwkami.

Lilia złotogłów *Lilium martagon*

23. Listera jajowata *Listera ovata*

Jest to bylina z rodziny storczykowatych *Orchidaceae* dochodząca do 30-60 cm wysokości. Posiada prostą, sztywną łodygę z dwoma dużymi, szerokimi liśćmi o zwężającej się podstawie. W okresie od maja do lipca na szczycie łodygi rozwijają się liczne, małe, zielonkawe kwiaty z żółtawą, dwudzielną warzką, zebrane w wydłużony, groniasty kwiatostan. Listera jajowata rośnie najczęściej w zaroślach, wilgotnych lasach, na polanach na całym obszarze kraju. Wg Oberdorfera (1994) jest to gatunek wyróżniający związku *Alno-Padion*. W województwie opolskim listera jajowata występuje stosunkowo często na łąkach, w zaroślach i na skrajach lasów, w rozproszeniu na terenie całego regionu. Listera jajowata w granicach gminy Chrzastowice występuje pojedynczo w lasach na południowy zachód od Falmirowic.

Listera jajowata *Listera ovata*

24. Paprotka zwyczajna *Polypodium vulgare*

To niewielka paproć dorastająca do 20-50 cm wysokości, reprezentująca rodzinę paprotkowatych *Polypodiaceae*. Posiada grube, pełzające kłącze pokryte brunatnymi łuskami, z którego wyrastają pojedyncze, pierzasto wcinane liście. Na ich spodniej stronie osadzone są okrągłe, nagie kupki zarodni ułożone w dwóch szeregach po obu stronach nerwu głównego. *Polypodium vulgare* występuje dosyć pospolicie na terenie całego kraju w cienistych lasach, na zadrzewionych zboczach, ścianach skalnych i murach. Wg Matuszkiewicza (2001) gatunek ten zaliczony został do grupy charakterystycznych dla klasy *Asplenieta rupestris*, do której należą naturalne zbiorowiska szczelin skalnych w skalistych partiach gór, a na niżu częściej zbiorowiska antropogeniczne na siedliskach wtórnych (np. mury, ruiny). W województwie opolskim paprotka zwyczajna występuje w rozproszeniu w środkowej części województwa przeważnie w borach i ich skrajach oraz w części południowej, częściej w górach i na przedgórzu, przeważnie w zbiorowiskach naskalnych. Na terenie gminy Chrzastowice nieliczne występowanie paprotki zwyczajnej stwierdzono w borach sosnowych na zachód od Niwek i na północny wschód od Dębskiej Kuźni.

Paprotka zwyczajna *Polypodium vulgare*

25. Pióropusznik strusi *Matteucia struthiopteris*

To efektowna i dekoracyjna paproć osiągająca do 1,5 m wysokości. Jej podwójniepierzaste liście przypominające nieco strusie pióra nadały nazwę roślinie. Ukształtowane są w wąski lejek, w którego środku w sierpniu lub wrześniu pojawia się kilka krótszych, brunatnych liści zarodnionych. Pióropusznik strusi występuje w Polsce bardzo rzadko zarówno na niżu jak i w górach. Ronie na wilgotnych zboczach, brzegach potoków, w zaroślach. Matuszkiewicz (2001) uważa go za gatunek charakterystyczny dla bogatych gatunkowo lasów łągowych ze związku *Alno-Ulmion*. W województwie opolskim pióropusznik strusi jest gatunkiem bardzo rzadkim, znanym jedynie z Gór Opawskich. W gminie Chrzastowice jedyne nieliczne stanowisko tego gatunku znajduje się w Dębii.

Pióropusznik strusi *Matteucia struthiopteris*

26. Podkolan biały *Platanthera bifolia*

Jest to roślina o wzniesionej łodydze do 45 cm wysokości, należąca do rodziny storczykowatych *Orchidaceae*. Wytwarza najczęściej dwa odwrotniejącowate, naprzeciwległe liście odziomkowe. Białe wonne kwiaty zebrane są w gęste lub luźne, cylindryczne kwiatostany długości do 20 cm. Kwitnie od maja do lipca. Podkolan biały zasiedla widne lasy, zarośla, łąki, polany, torfowiska i wrzosowiska, występując na niżu i w niższych położeniach górskich. Wg Matuszkiewicza (2001) to gatunek wyróżniający dla związku obejmującego zbiorowiska psiar niżowych *Violion caninae*. W województwie opolskim podkolan biały występuje w rozproszeniu w środkowej i południowej części województwa zarówno na niżu jak i w górach. Rośnie przeważnie w świetlistych lasach liściastych, zaroślach, murawach i łąkach.

Podkolan biały *Platanthera bifolia*

5.2. Gatunki rzadkie

Na uwagę zasługują również gatunki rzadkie w skali województwa i regionu .

Najciekawsze z nich to:

1. Bodziszek czerwony *Geranium sanguineum*
2. Czartawa drobna *Circaea alpina*
3. Czermień błotna *Calla palustris*
4. Czerniec gronkowy *Actea spicata*
5. Dąbrówka kosmata *Ajuga genevensis*
6. Dziurawiec skąpolistny *Hypericum montanum*
7. Gorczycznik prosty *Barbarea stricta*
8. Gruszyca rednia *Pyrola minor*
9. Gruszyca okrągłolistna *Pyrola rotundifolia*
10. Gruszyca zielonawa *Pyrola chlorantha*
11. Janowiec ciernisty *Genista germanica*
12. Koniczyna długokłosowa *Trifolium rubens*
13. Lepiężnik biały *Petasites albus*

14. Łuskiewnik różowy *Lathrea squamaria*
15. Nasięzrzał pospolity *Ophioglossum vulgatum*
16. Nerecznica grzebieniasta *Dryopteris cristata*
17. Okrężnica bagienna *Hottonia palustris*
18. Pajęcznica gałęzista *Anthericum ramosum*
19. Rutewka wąskolistna *Thalictrum lucidum*
20. Rutewka żółta *Thalictrum flavum*
21. Rzęśl hakowata *Callitriche hamulata*
22. Siedmiopalecznik błotny *Comarum palustre*
23. Stokłosa żytnia *Bromus secalinus*
24. Szczodrzeniec rozesłany *Chamaecytisus ratisboniensis*
25. Turzyca nitkowata *Carex lasiocarpa*
26. Wyka kaszubska *Vicia cassubica*
27. Wyka zaroślowa *Vicia dumetorum*
28. Złoc łąkowa *Gagea pratensis*
29. Żywiec cebulkowy *Dentaria bulbifera*
30. Żywiec dziewięciolistny *Dentaria enneaphyllos.*~